

بررسی و مقایسه میزان آگاهی دانشجویان از شیوه‌های مطالعه

دکتر احمد شعبانی^۱ و دکتر محمدرضا شفیعی پور مطلق^۲

چکیده: مطالعه از عوامل توسعه و پیشرفت ملل است و یکی از عوامل عمده در پیشرفت پژوهش و نظام‌های آموزشی توجه به زمینه مطالعه و شیوه‌های مطالعه دانشجویان دانشگاه‌هاست. در این تحقیق میزان آگاهی دانشجویان از شیوه‌های خواندن اجمالی، تندخوانی، عبادت خوانی، دقیق خواندن، تجسی و انتقادی بررسی شده و این میزان آگاهی بر حسب جنسیت و رشته تحصیلی دانشجویان ارزیابی شده است. روش تحقیق از نوع توصیفی - پیمایشی و جامعه آماری آن همه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد محلات است. نتایج کلی تحقیق آشکار کرد که میزان آگاهی دانشجویان نسبت به شیوه‌های مطالعه ضعیف است و فقدان آگاهی این قشر نسبت به دانش خواندن از عوامل مؤثر در افت تحصیلی در نظام آموزشی تصور می‌شود.

کلیدواژه‌ها: دانشجویان، شیوه‌های مطالعه

مقدمه

هر عمل ارادی در حوزه یادگیری مستلزم احراز دانش و مهارتی ویژه است، عمل خواندن و مطالعه نیز به دانش و مهارتی احتیاج دارد که فقدان آن مشکلاتی را برای فراگیران و دانشجویان به وجود می‌آورد. آموزش مطالعه سودمند، مفید و دلچسب وظیفه نظام آموزشی و مربیان است. آنها باید جامعه آموزشی را از این گونه مطالعه آگاه سازند و مشکلات فراگیران را از فراوری آنها بردارند.

مسئله پژوهش

از موارد عمده تفاوت میان دانش آموز و دانشجو از دید آموزشی، شیوه یادگیری اقصاشر مزبور است. در

مطالعه یکی از عوامل توسعه و پیشرفت ملل است. زمانی می‌توان در زمینه‌های مختلف علمی و فرهنگی به نتایج نوینی دست یافت که در عرصه‌های مختلف آموزشی و از طریق مطالعه ثمربخش ترفیق قابل توجهی نصیب دانشجویان یک کشور شود. به این ترتیب یکی از عوامل موفقیت قشر مزبور توجه به شیوه‌های مطالعه و آگاهی از روش‌های صحیح مطالعه است. بدیهی است میزان مهارت هر دانشجو در مطالعه، میزان گرایش او را نسبت به موضوع کتاب تعیین می‌کند. بر این مبنا مشکل اصلی فراگیران به‌ویژه دانشجویان در فرایند یادگیری از عدم آگاهی دقیق و عمیق از شیوه‌های صحیح مطالعه ناشی می‌شود.

۱. استادیار گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه اصفهان

۲. عضو هیئت علمی گروه علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد محلات

م تفاوت است؟

۲. آیا میزان آگاهی دانشجویان از شیوه‌های خواندن (اجمالی، تندخوانی، عبارت‌خوانی، دقیق‌خواندن، خواندن تجسسی، و انتقادی) بر حسب رشته تحصیلی متفاوت است؟

تعریف اجزای مسئله

شیوه خواندن اجمالی: «هدف دست یافتن به نکات و مطالب مهم کتاب و کشف ساختمان مواد و مطالب در یک زمان کوتاه و با سرعت زیاد است» (۲: ۱۹).

شیوه تندخوانی: «هدف کسب آشنایی کلی با مطالب کتاب از طریق مرور کتاب با سرعت فوق‌العاده زیاد است» (۲: ۲۹).

شیوه عبارت‌خوانی: «هدف شیوه عبارت‌خوانی افزایش سرعت مطالعه است، از طریق خواندن عبارات و جملات به عوض خواندن کلمات» (۲: ۵۰).

شیوه دقیق خواندن: «فنون اساسی روش دقیق خواندن عبارتند از سازمان دادن و مرتب‌کردن، حاشیه‌نویسی، علامت‌گذاری، و خلاصه کردن» (۲: ۷۳).
شیوه خواندن تجسسی: «روش خواندن تجسسی مستلزم طرح تعداد زیادی از انواع مختلف سؤال است. طرح تعداد زیادی سؤال و دقت در کیفیت و جهت این سؤالات، خصوصیات روش خواندن تجسسی هستند» (۲: ۹۱).

شیوه خواندن انتقادی: «منظور از خواندن انتقادی قضاوت کردن دربارهٔ درستی، اعتبار یا ارزش مطالب خواندنی، براساس ملاک‌ها یا استانداردهای صحیح است» (۲: ۱۱۱).

سطوح دبستان و دبیرستان معلم با هر تدبیر و اندیشه‌ای سعی به آموختن مواد درسی به مخاطب دارد، در حالی‌که رسالت دانشجو تجسس علمی و بهره‌جویی از راهنمایی‌های استادان است. بر این مبنای زندگی آموزشی دانشجو با مطالعه، پژوهش و تحقیق همراه است. با این احوال، هر چند در محیط دانشگاه بر ابزارهای مطالعه و تحقیق تأکید شده است اما بسیاری از دانشجویان از این شیوه استقبال نمی‌کنند. این رویه علاوه بر آنکه موجب افت تحصیلی دانشجویان می‌شود موانع متعددی نیز برای نظام آموزشی فراهم می‌آورد. چنانچه واقع‌بینانه به این مطلب نگریسته شود یکی از عوامل عمده دوری از کتاب و مطالعه، فقدان آگاهی نسبت به شیوه‌های مطالعه است. مسئله اصلی این تحقیق مبتنی بر این است که یکی از عوامل اصلی افت تحصیلی نظام دانشگاهی فقدان آگاهی نسبت به روش‌های مطالعه است و آگاه‌سازی دانشجویان در این زمینه نقشی مهم دارد.

سؤالات پژوهش

سؤالات اصلی پژوهش دربارهٔ شیوه‌های خواندن است و آنها را در یک سؤال کلی چنین می‌توان مطرح کرد:

۱- آیا دانشجویان از شیوه‌های خواندن اجمالی^۱، تندخوانی^۲، عبارت‌خوانی^۳، دقیق خواندن^۴، تجسسی^۵ و انتقادی^۶ آگاهی دارند؟

سؤالات فرعی تحقیق براساس شیوه‌های مختلف خواندن مبتنی بر میزان آگاهی دانشجویان بر حسب جنسیت و رشته تحصیلی طرح ریزی شده و در مجموع دوازده سؤال است که در دو سؤال کلی زیر جمع‌بندی می‌شود:

۱. آیا میزان آگاهی دانشجویان از شیوه‌های خواندن (اجمالی، تندخوانی، عبارت‌خوانی، دقیق خواندن، خواندن تجسسی، و انتقادی) بر حسب جنسیت

روش تحقیق و ابزار جمع‌آوری اطلاعات

در این تحقیق از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب با حجم استفاده شده است. از این روش نمونه‌گیری زمانی استفاده می‌شود که جامعه آماری دارای زیر گروه‌های مختلفی باشد. در چنین حالتی متناسب با حجم گروه‌ها، درصدی از آزمودنی‌ها به‌طور تصادفی انتخاب می‌شوند. در تحقیق حاضر ۲۰ درصد از دانشجویان هر یک از رشته‌های تحصیلی به‌طور تصادفی برای تحقیق انتخاب شدند. مجموع دانشجویان حجم نمونه براساس احتساب مزبور ۳۳۰ نفر است، که پس از توزیع پرسشنامه‌ها ۳۱۲ پرسشنامه جمع‌آوری گردید.

پیشینه تحقیق

حسن بابائزاد قصاب (۱۳۷۵) پژوهشی با عنوان «بررسی و مقایسه شیوه‌های رایج مطالعه و اثر آن در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه شهرستان بابل» انجام داد. براساس یافته‌های این پژوهش دانش‌آموزان موفق در مقایسه با دانش‌آموزان ناموفق شیوه‌های مطالعه مناسب‌تری دارند. همچنین دانش‌آموزان دختر در مقایسه با دانش‌آموزان پسر از شیوه‌های مطالعه مناسب‌تر سود می‌جویند. واکنش دانش‌آموزان در برابر مطالعه و فعالیت‌های درسی متفاوت است. برخی با اشتیاق، برخی با اکراه و برخی با امتناع با آن برخورد می‌کنند. این واکنش‌ها رابطه معناداری با موفقیت یا شکست یادگیرنده در جریان تحصیل دارد (۱).

سیدمحمد متولی (۱۳۷۶) پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر آموزش راهبردهای فراشناختی بر خواندن، درک مطلب و سرعت یادگیری دانش‌آموزان کلاس‌های اول دبیرستان دخترانه شهرستان فردوس» انجام داد. مهم‌ترین روش‌هایی که در این پژوهش برای آموزش راهبردهای فراشناختی به کار رفت و بیشترین

پژوهش حاضر از نوع توصیفی - پژوهشی است. تحقیق توصیفی آنچه هست توصیف می‌کند و شامل توصیف و تجزیه و تحلیل، شرایط موجود است. چون این تحقیق از نوع توصیفی ست میزان آگاهی دانشجویان برحسب جنسیت و رشته‌های تحصیلی مختلف براساس پرسش‌های تحقیق سنجیده می‌شود.

ابزار تحقیق در این پژوهش پرسشنامه است. این پرسشنامه حاوی ۳۶ سؤال است که درباره شیوه‌های شش‌گانه مطالعه یعنی روش‌های خواندن اجمالی، سریع خواندن، عبارت خواندن، دقیق خواندن، خواندن تجسسی، و خواندن انتقادی تهیه و تنظیم شده است. شیوه‌های مذکور در مقابل هر یک از سؤالات پرسشنامه قرار گرفته‌اند، در صورتی که دانشجویان بتوانند شیوه مطالعه‌ای متناسب با هر یک از سؤالات را انتخاب کنند، پاسخ آنان صحیح تلقی می‌شود و در غیراین صورت پاسخ آنان غلط منظور می‌شود. نمرات افراد در ارتباط با پرسشنامه مذکور برحسب مقیاس صفر تا بیست منظم شده‌اند. از این رو نمرات پرسشنامه مذکور را که از صفر تا سی و شش بوده به مقیاس صفر تا بیست تبدیل شد. بنابراین افرادی که به ۳۶ سؤال پاسخ صحیح داده باشند، نمره ۲۰ دریافت کرده‌اند.

جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه آماری این پژوهش شامل همه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد محلات در سال تحصیلی ۱۳۸۰-۱۳۷۹ در رشته‌های مختلف تحصیلی است. مجموع دانشجویان ۱۶۵۷ نفر در رشته تاریخ شامل کارشناسی ارشد تاریخ کارشناسی تاریخ و دبیری تاریخ؛ رشته معدن شامل کارشناسی استخراج، کارشناسی اکتشاف و کاردانی استخراج، زمین‌شناسی؛ و علوم تربیتی است.

تأثیر را بر بهبود خواندن و درک مطالب دانش‌آموزان به بار آورد، روش آموزش دو جانبه بود (۳).

مختار ملک‌پور و رسول ندیمی (۱۳۷۹) در مقاله‌ای پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر روش‌های یادگیری و مطالعه‌مردرد^۱ و پس‌ختم بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان کلاس سوم راهنمایی در شهر اصفهان» به ارزیابی روش‌های یادگیری مطالعه‌مردرد و پس‌ختم بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مبادرت کردند. در این تحقیق سه فرضیه اساسی مطرح شد، فرضیه اول: دانش‌آموزانی که با روش یادگیری و مطالعه‌مردرد مطالعه می‌کنند، نسبت به دانش‌آموزانی که با روش سنتی مطالعه می‌کنند از پیشرفت تحصیلی بیشتری برخوردارند. فرضیه دوم: دانش‌آموزانی که با روش سنتی مطالعه می‌کنند از پیشرفت تحصیلی بیشتری برخوردارند. فرضیه سوم: دانش‌آموزانی که با روش یادگیری و مطالعه‌مردرد مطالعه می‌کنند، نسبت به دانش‌آموزانی که با روش یادگیری و مطالعه پس‌ختم مطالعه می‌کنند از پیشرفت تحصیلی بیشتری برخوردارند. نتایج تحلیل کوواریانس برای سه گروه با کنترل متغیرهای مداخله‌گر نشان داد که فرضیه اول و دوم در سطح اعتماد ۹۶ درصد ($P = 0.04$) تأیید شد و فرضیه سوم که تفاوت میان دو روش یادگیری و مطالعه بود تأیید نشد. به این ترتیب دانش‌آموزانی که با روش‌های جدید یادگیری و مطالعه درس می‌خوانند از پیشرفت تحصیلی بیشتری برخوردارند (۴).

آندریا منورس^۲ (۱۹۹۳) در پژوهشی با عنوان «آیا راهنمایی‌های مطالعه باعث بهبود درک مطلب می‌شود؟» اثرات سه نوع متفاوت از راهنمایی مطالعه (فشرده، با فاصله، و برحسب احساس نیاز معلم) را بر درک مطلب و خواندن مقایسه کرد و به این نتیجه دست یافت که راهنمایی مطالعه از هر نوعی به‌طور کلی کمک‌بازرسی‌ست. راهنمایی مطالعه به شیوه فشرده و با

فاصله موجب کسب نمره بالا در آزمون درک مطلب توسط فراگیران می‌شود و راهنمایی مطالعه به شیوه با فاصله، کیفیت مطالعه مباحث را بهبود می‌بخشد (۶).

مقاله آلیسون هادوین^۳ و واین فیلیپ فیونا^۴ (۱۹۹۶) با عنوان «راهبردهای مطالعه از حمایت کمی برخوردارند» مروری بر توصیه‌های کاربردی، در زمینه اثر تدریس راهبردهای مطالعه دارد. در این خصوص، دانش‌آموزان توان استفاده از شیوه یادگیری در مطالعه روزانه را داشتند. در میان بررسی‌های کمی که معیارهای سختی را برای انجام کار در نظر گرفته بودند، هیچ یک به این نکته توجهی نداشتند که دانشجویان باید با روش‌های مطالعه سازگار باشند. در پایان پژوهش، راهبردهایی مؤثر برای بهبود پیشرفت دانش‌آموزان از قبیل ترسیم محتوای کلی، پرسش محتوایی، و تنظیم وقت مطالعه ارائه شده است (۵).

پایایی پرسشنامه

برای تعیین پایایی^۵ پرسشنامه این تحقیق از ضریب همبستگی بین نیمه‌ها یا تصحیف استفاده شده که فرمول آن بر این قرار است:

$$\frac{24 \frac{1}{3}}{1 + 24 \frac{1}{3}}$$

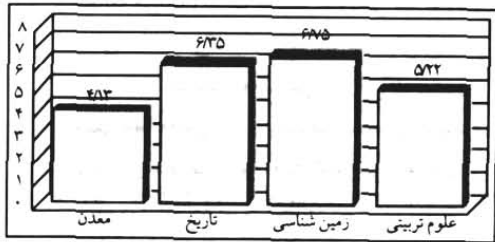
ضریب اعتبار این پرسشنامه طبق فرمول مذکور برابر ۰/۸۳ است.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها و نتایج پژوهش

داده‌های پژوهش حاضر در دو سطح توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل شده است. در سطح آمار توصیفی از جدول توزیع فراوانی، درصد، درصد جمعی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است.

1. Murder
2. Manworhy, Andrea
3. Hadwin, Allyson
4. Fiona, Winne Philip
5. Reliability

اجمالی است. همچنین میان میزان آگاهی دانشجویان برحسب رشته‌های تحصیلی مختلف درخصوص روش خواندن اجمالی تفاوت معناداری وجود دارد. بدین معنا که میزان آگاهی دانشجویان رشته تحصیلی زمین‌شناسی نسبت به دیگر رشته‌های تحصیلی درباره روش خواندن اجمالی در جامعه مورد نظر این پژوهش بیشتر است. مطابق نمودار ۱ میانگین میزان آگاهی دانشجویان زمین‌شناسی درباره روش خواندن اجمالی ۶/۷۵ است که از میانگین دیگر دانشجویان بیشتر است.

نمودار ۱. مقایسه میانگین نمرات میزان آگاهی

دانشجویان نسبت به شیوه خواندن اجمالی با توجه به رشته تحصیلی

شواهد موجود در تحقیق نشان می‌دهد که دانشجویان به نتیجه‌گیری و خلاصه مطالب در پایان هر فصل توجه کمی دارند. در حالی که، چنانچه قبل از مطالعه دقیق کتاب به خلاصه و نتیجه‌گیری فصل مورد مطالعه توجه کنند با آمادگی بیشتری به مطالعه خواهند پرداخت زیرا چارچوب کلی مطالبی که قصد مطالعه آن را دارند، برای آنها تعیین می‌شود. مشکل دانشجویان عدم توجه به این مطلب است که آنها قبل از مطالعه دقیق کتاب، هیچ‌گونه طرح ذهنی یا شمای کلی از

در سطح آمار استنباطی از آزمون ۱ با دو گروه مستقل، آزمون تحلیل واریانس، آزمون توکی^۱ و آزمون فریدمن^۲ استفاده شده است. از آزمون ۱ برای مقایسه دو گروه پسر و دختر، از آزمون F با تحلیل واریانس برای مقایسه میزان آگاهی دانشجویان برحسب رشته‌های تحصیلی مختلف، از آزمون توکی برای تشخیص تفاوت میان گروه‌ها در تحلیل واریانس، و از آزمون فریدمن برای مقایسه و رتبه‌بندی میزان آگاهی دانشجویان از شیوه‌های مطالعه استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش براساس جدول ۱ نشان داد که نمرات دانشجویان در خصوص روش خواندن اجمالی میان صفر تا بیست در نوسان بود. نمره ۸۳/۷ درصد از دانشجویان کمتر از ۱۰ یعنی خیلی ضعیف و ضعیف و ۴/۲ درصد در حد خوب (بالای ۱۵/۵) بوده است. همچنین درخصوص شیوه خواندن اجمالی فراوانی و درصد پاسخ‌های غلط بیشتر از فراوانی و درصد پاسخ‌های صحیح است. در واقع پاسخ‌های صحیح دانشجویان از ۱۷ تا ۳۲/۴ درصد در نوسان بود و بیانگر آن است که دانشجویان نسبت به شیوه خواندن اجمالی آگاهی بسیار کمی دارند.

جدول ۱. توزیع نمرات میزان آگاهی دانشجویان

درخصوص شیوه خواندن اجمالی

سطح آگاهی	نمرات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی ضعیف	۰	۹۰	۲۸/۸	۲۸/۸
ضعیف	۱/۵-۹/۵	۱۷۱	۵۴/۸	۸۳/۷
متوسط	۱۰-۱۵	۳۸	۱۲/۱	۹۵/۸
خوب	۱۵/۵ به بالا	۱۳	۴/۲	۱۰۰

یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که ۲ مشاهده شده در خصوص میزان آگاهی دانشجویان برحسب جنسیت مختلف از شیوه خواندن اجمالی در سطح $P < 0.05$ معنادار بود. یعنی میزان آگاهی دانشجویان دختر بیشتر از میزان آگاهی دانشجویان پسر از شیوه خواندن

1. Tokey

2. Friedman

منظور و مفهوم اصلی آن مطلب بازماند و درک درستی از مطلب مورد مطالعه در ذهن نداشته باشند.

یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که ۱ مشاهده شده در خصوص میزان آگاهی دانشجویان برحسب جنسیت مختلف از شیوهٔ تندخوانی در سطح $P < 0/05$ معنادار نیست. یعنی تفاوت معناداری میان میزان آگاهی دانشجویان دختر و پسر در این خصوص مشاهده نمی‌شود. همچنین یافته‌ها نشان داد که تفاوت معناداری میان میزان آگاهی دانشجویان برحسب رشته‌های تحصیلی مختلف نسبت به شیوهٔ تندخوانی وجود ندارد.

سؤال سوم تحقیق از آگاهی دانشجویان نسبت به شیوهٔ عبارت خوانی پرسش می‌کرد. یافته‌های پژوهش براساس جدول ۳ نشان داد که نمرات دانشجویان در خصوص میزان آگاهی آنان از ویژگی‌های روش عبارت خوانی میان صفر تا ۱۵ در نوسان است. در این شیوه نمرات ۹۵/۲ درصد از دانشجویان در حد ضعیف و خیلی ضعیف (کمتر از ۱۰) و فقط نمرات ۴/۸ درصد در حد متوسط است یعنی میزان آگاهی دانشجویان از روش عبارت خوانی نیز بسیار ضعیف است. همچنین یافته‌های تحقیق مشخص می‌کند که تفاوت معناداری میان میزان آگاهی دانشجویان برحسب جنسیت و رشته‌های تحصیلی مختلف نسبت به روش عبارت خوانی وجود ندارد و همهٔ دانشجویان باید در این باره آگاهی کسب کنند و برای تسلط بر این شیوه، تمرین و ممارست نمایند.

جدول ۳. توزیع نمرات میزان آگاهی دانشجویان در

خصوص شیوهٔ عبارت خوانی

سطح آگاهی	نمرات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی ضعیف	۰	۸۵	۲۷/۲	۲۷/۲
ضعیف	۰/۵-۹/۵	۲۱۲	۶۷/۹	۹۵/۲
متوسط	۱۰-۱۵	۱۵	۴/۸	۱۰۰

سؤال چهارم تحقیق مربوط به آگاهی دانشجویان از

مطالب ندارند. طبق نظریهٔ گشتالت، فرد دربارهٔ هر موضوعی، ابتدا کل را در یک زمینهٔ وسیع درک می‌کند سپس به بررسی اجزا و روابط آن با کل می‌پردازد. بر این قرار، دانشجویانی که طرحی کلی نسبت به مطالب مورد یادگیری در ذهن خود ندارند و به مطالعهٔ اجزا به‌طور دقیق می‌پردازند، درک ارتباط میان اجزای مطالب برای آنان دشوار است.

سؤال دیگر دربارهٔ آگاهی دانشجویان از شیوهٔ تندخوانی سؤال می‌کرد. یافته‌های پژوهش براساس جدول ۲ نشان داد که نمرات دانشجویان در خصوص روش تندخوانی میان صفر تا ۱۵ در نوسان است. نمرات ۹۱/۷ درصد از دانشجویان کمتر از ۱۰ یعنی ضعیف و خیلی ضعیف بوده و فقط نمرات ۸/۳ درصد در حد متوسط است.

جدول ۲. توزیع نمرات آگاهی دانشجویان در خصوص

شیوهٔ تندخوانی

سطح آگاهی	نمرات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی ضعیف	۰	۹۸	۳۱/۴	۳۱/۴
ضعیف	۰/۵-۹/۵	۱۸۸	۶۰/۳	۹۱/۷
متوسط	۱۰-۱۵	۲۶	۸/۳	۱۰۰

نتایج مشخص کرد که بیشترین فراوانی و درصد پاسخ‌های صحیح درخصوص ویژگی‌های روش تندخوانی مربوط به نگاه سریع به کلمات و درک مفاهیم اصلی جملات با ۳۶/۵ درصد و کمترین فراوانی و درصد پاسخ‌های صحیح مربوط به تمرکز فکر هنگام مطالعه با ۹/۳ درصد است. این مطلب بیانگر این است که عدهٔ کمی از دانشجویان هنگام مطالعه به تمرکز فکر می‌پردازند و مفاهیم اصلی جملات و مفاهیم کلیدی را درک می‌کنند. بیشتر دانشجویان چون از شیوهٔ تندخوانی آگاهی ندارند، این گونه تصور می‌کنند که تندخوانی یعنی خواندن و مطالعهٔ سریع همهٔ کلمات و عبارات کتاب یا یک مطلب. عدم آگاهی دانشجویان نسبت به شیوهٔ تندخوانی موجب می‌شود که آنان به حفظ مطالب کتاب یا یک متن، بدون درک کافی بپردازند و در نتیجه از

ندارد و تقریباً آگاهی زنان و مردان در این زمینه نسبت به هم یکسان است.

سؤال پنجم تحقیق از آگاهی دانشجویان از شیوه خواندن تجسسی سؤال می‌کرد. نتایج پژوهش براساس جدول ۵ نشان داد که نمرات دانشجویان درباره آگاهی از ویژگی‌های روش خواندن تجسسی میان صفر تا بیست در نوسان است. نمرات ۸۴/۳ درصد از دانشجویان کمتر از ۱۰ و نمرات ۱۵/۷ درصد بالاتر از ۱۰ بود.

جدول ۵. توزیع نمرات میزان آگاهی دانشجویان در خصوص شیوه خواندن تجسسی

سطح آگاهی	نمرات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی ضعیف	۰	۸۵	۲۷/۲	۲۷/۲
ضعیف	۰/۵-۹/۵	۱۷۸	۵۷/۱	۸۴/۳
متوسط	۱۰-۱۵	۴۵	۱۴/۴	۹۸/۷
خوب	۱۵/۵ به بالا	۴	۱/۳	۱۰۰

این مطلب نشان می‌دهد که میزان آگاهی دانشجویان از روش خواندن تجسسی ضعیف است. طبق نتایج به دست آمده از تحقیق مشخص شد که عده بسیار کمی از دانشجویان نسبت به مطالب مورد مطالعه برخورد تجسسی می‌کنند. به عبارت دیگر تعداد قلیلی از دانشجویان وقتی مطلبی را مطالعه می‌کنند، نظرات

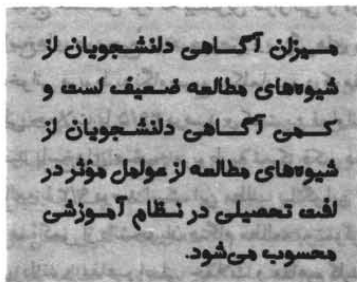
روش دقیق خواندن بود. یافته‌های تحقیق براساس جدول ۴ نشان داد که در این خصوص نمرات دانشجویان میان صفر تا بیست در نوسان است. در این شیوه نمرات ۵۸/۳ درصد از دانشجویان ضعیف و خیلی ضعیف (کمتر از ۱۰) و نمرات ۴۱/۷ درصد از دانشجویان بالاتر از ۱۰ یعنی در حد متوسط و خوب بود که بیانگر آگاهی بیشتر دانشجویان از ویژگی‌های روش مطالعه دقیق خواندن است.

جدول ۴. توزیع نمرات میزان آگاهی دانشجویان

در خصوص شیوه دقیق خواندن

سطح آگاهی	نمرات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی ضعیف	۰	۳۲	۱۰/۳	۱۰/۳
ضعیف	۰/۵-۹/۵	۱۵۰	۴۸/۱	۵۸/۳
متوسط	۱۰-۱۵	۱۰۸	۳۳/۶	۹۲/۹
خوب	۱۵/۵ به بالا	۲۲	۷/۱	۱۰۰

نتایج پژوهش آشکار کرد دانشجویان پس از مطالعه یک مبحث به اندیشه و مقصود اصلی نویسنده توجهی ندارند. آنان بیشتر گرایش به حفظ مطالب دارند، تا اینکه در جهت فهم مطالب تلاش کنند. به نظر می‌رسد آنچه به یادگیری فرد کمک می‌کند این است که پس از مطالعه، به غرض اصلی نویسنده از طرح مطلب پی ببرد و در این ارتباط مبادرت به تجزیه و تحلیل کند. تجزیه و تحلیل مطالب موجب می‌شود که فرد نسبت به فضایی مورد مطالعه دقیق‌تر و عمیق‌تر بیندیشد. هر چه دقت فرد نسبت به مطلب مورد مطالعه افزایش یابد، یادگیری معنادارتر می‌شود. یعنی فرد سعی می‌کند مطالب و مفاهیم نویسنده را در ارتباط با هم درک نماید و در طی فرایند ساخت شناختی، مطالب مطالعه شده را به مطالب و مفاهیم از قبل درک شده در ذهن خود پیوند دهد و میان آنها ارتباط برقرار نماید. بر این اساس است که غرض، هدف و منظور نویسنده مشخص می‌شود. یافته‌ها نشان داد که میان میزان آگاهی دانشجویان برحسب جنسیت و رشته‌های تحصیلی مختلف درباره روش مطالعه دقیق خواندن، تفاوت معناداری وجود

صاحب‌نظران و افراد مطلع را نسبت به مطلب مورد مطالعه جویا می‌شوند. همچنین عده کمی به هنگام مطالعه، به منابع مورد استفاده در متن و میزان اعتبار و صحت آن منابع توجه دارند. مسلم است اگر فرد در هنگام مطالعه به منابع مورد استفاده توجه کند و برای

آخرین سؤال تحقیق از آگاهی دانشجویان از روش خواندن انتقادی پرسش می‌کرد. یافته‌های تحقیق براساس جدول ۶ نشان می‌دهد که نمرات دانشجویان در این زمینه میان صفر تا بیست در نوسان است. در این شیوه نمرات ۸۶/۹ درصد از دانشجویان کمتر از ۱۰ و نمرات ۱۳/۱ درصد بالاتر از ۱۰ است. این مطلب بیانگر آن است که میزان آگاهی دانشجویان از روش خواندن انتقادی ضعیف است. بررسی‌های آماری نشان می‌دهد که میان میزان آگاهی دانشجویان برحسب رشته‌های تحصیلی مختلف در خصوص شیوه خواندن انتقادی تفاوت معناداری وجود دارد. نتایج مشخص کرد که میزان آگاهی دانشجویان رشته تاریخ در روش خواندن انتقادی نسبت به دانشجویان رشته‌های دیگر بیشتر است و میانگین نمرات آنان در این خصوص ۴/۸۲ است که بیشترین میزان میانگین بود. هر چند میان میزان آگاهی دانشجویان برحسب جنسیت مختلف نسبت به روش خواندن تفاوت معنادار نیست.

جدول ۶. توزیع نمرات میزان آگاهی دانشجویان درخصوص شیوه خواندن انتقادی

سطح آگاهی	نمرات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی ضعیف	۰	۱۰۰	۳۲/۱	۳۲/۱
ضعیف	۰/۵-۹/۵	۱۷۱	۵۴/۸	۸۶/۹
متوسط	۱۰-۱۵	۳۹	۱۲/۵	۹۹/۴
خوب	۱۵/۵ به بالا	۲	۰/۶	۱۰۰

به هر حال شواهد موجود در این پژوهش نشان داد که دانشجویان از مطالعه به روش انتقادی آگاهی چندانی ندارند و محتاج اطلاعات بیشتری در این زمینه هستند. یکی از عوامل عدم آگاهی از روش انتقادی، فقدان درک از تفکر انتقادی است، آنها تصور می‌کنند که احراز تفکر انتقادی بدین معناست که آن مطلب را رد کنند. پس به‌طور کلی از تفکر بر روی موضوعات و مطالب پرهیز می‌کنند و به حفظ کردن مطالب می‌پردازند، آن عده نیز که با خواندن به روش انتقادی آشنایی دارند، از تفکر انتقادی درک درست و منطقی ندارند. در حالی که فکر، به گونه‌ای مترادف با فهم در نظر گرفته می‌شود و برخی

اطلاعات بیشتر به آن منابع مراجعه کند هم صحت نقل قول‌های نویسنده مطلب بیشتر آشکار می‌شود، و هم سطح اطلاعات، دانش و شناخت فرد نسبت به موضوع مورد مطالعه ارتقا می‌یابد و به ابعاد مختلف قضیه بیشتر آگاه می‌شود. برچنین مبنایی، یادگیری عمیق خواهد شد و مطلب مورد مطالعه در ذهن فرد پایدار می‌ماند.

همچنین یافته‌های تحقیق آشکار کرد میان میزان آگاهی دانشجویان برحسب جنسیت و رشته‌های تحصیلی مختلف نسبت به روش مطالعه تجسسی

شواهد موجود در این پژوهش نشان داد که دانشجویان از مطالعه به روش انتقادی آگاهی چندانی ندارند و محتاج اطلاعات بیشتری در این زمینه هستند. یکی از عوامل عدم آگاهی از روش انتقادی، فقدان درک از تفکر انتقادی است، آنها تصور می‌کنند که احراز تفکر انتقادی بدین معناست که آن مطلب را رد کنند. پس به‌طور کلی از تفکر بر روی موضوعات و مطالب پرهیز می‌کنند و به حفظ کردن مطالب می‌پردازند، آن عده نیز که با خواندن به روش انتقادی آشنایی دارند، از تفکر انتقادی درک درست و منطقی ندارند.

تفاوت معناداری وجود ندارد و میزان آگاهی زنان و مردان در این زمینه تقریباً با هم یکسان است.

آموزش عالی براساس فرایند یاددهی - یادگیری از دانشجویان خواسته شود دلایل و ضرورت یادگیری مطالب مورد آموزش و تدریس را توضیح دهند تا به منابع مورد مطالعه اشراف یابند.

۳. کاربرد مطالب مورد یادگیری بیشتر مشخص شود تا انتقال در یادگیری شکل مناسب‌تری بیابد و کارهای عملی و تحقیقاتی در زمینه مطالب مورد یادگیری انجام شود.

تاریخ دریافت: ۸۰/۱۰/۲۹

مآخذ

۱. بابانژاد فصاب، حسین. "بررسی و مقایسه شیوه‌های رایج مطالعه و اثر آن در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه شهرستان بابل". پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علوم طباطبایی، ۱۳۷۵.

۲. بالدریج، ک.پ. **روش‌های مطالعه**. ترجمه علی‌اکبر سیف. تهران: رشد، ۱۳۷۰.

۳. متولی، محمد. "بررسی تأثیر آموزش راهبردهای فراشناختی بر خواندن، درک مطلب، و سرعت یادگیری دانش‌آموزان کلاس‌های اول دبیرستان دخترانه شهرستان فردوس". پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۷۶.

۴. ملک‌پور، مختار؛ ندیمی، رسول. "بررسی تأثیر و روش‌های یادگیری و مطالعه مورد و پس‌ختم بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان کلاس سوم راهنمایی در شهر اصفهان". دانش و پژوهش، سال اول، ۳ (بهار ۱۳۷۹): ۸۷-۱۰۰.

- Hadwin, Allyson; Fiona, Winne Philip, "Study Strategies Have meager Support: A Review with Recommendations for implementation". *Journal of Higher Education*, Vol.67, No.7 (1996).
- Manworthy, Andrea. "Do Study Guides improve Text Comprehension". *Reading Horizons*, Vol.34, No.2 (1993).

آن را عبارت از درک روابط بین پدیده‌ها دانسته‌اند. بر این مبنای، وقتی یک نفر می‌کوشد تا مباحث را دقیقاً تحلیل کند، باید مدارک معتبر را جستجو کند و به استنتاج معتبری دست یابد. در یک جمع‌بندی، نتایج تحقیق نشان می‌دهد که میزان آگاهی دانشجویان درخصوص شیوه‌های مطالعه یکسان نیست و آنان از هر کدام از شیوه‌های مطالعه به نسبتی متفاوت آگاهی دارند. طبق جدول ۷ بیشترین میزان آگاهی دانشجویان به شیوه دقیق خواندن با میانگین رتبه ۴/۵۶ و کمترین میزان آگاهی آنان به شیوه عبارت خواندن با میانگین رتبه ۲/۹۰ مربوط است.

جدول ۷. مقایسه رتبه‌بندی میزان آگاهی دانشجویان از شیوه‌های مطالعه

میانگین رتبه	شیوه‌های مطالعه
۳/۸۴	روش خواندن اجمالی
۳/۰۴	روش سریع خواندن
۲/۹۰	روش عبارت خواندن
۴/۵۶	روش دقیق خواندن
۳/۴۶	روش خواندن تجسی
۳/۲۱	روش خواندن انتقادی

$df=5$ Sig=.۰۰۰ $X=184/293$ آزمون فریدمن

نتیجه کلی تحقیق حاضر این است که میزان آگاهی دانشجویان از شیوه‌های مطالعه ضعیف است و کمی آگاهی دانشجویان از شیوه‌های مطالعه از عوامل مؤثر در افت تحصیلی در نظام آموزشی محسوب می‌شود.

پیشنهاد‌های پژوهش

- براساس تحقیق موجود توصیه و پیشنهادهایی مبتنی بر نتایج ارائه می‌شود که به قرار زیر است:
- از دوره‌های نخستین آموزشی توجه دانشجویان به شیوه‌های مختلف مطالعه جلب شود تا به مرور از طریق ممارست و تمرین، سطح آگاهی آنان در حوزه چگونگی مطالعه اثربخش توسعه یابد و بهره‌وری مناسب‌تری از سیر آموزشی خویش اخذ کنند.
  - با توجه به امکانات موجود آموزشی در نظام